

ANABATİK VE KATABATİK KRİSTOLOJİ AÇISINDAN İNCİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hatice KOÇ KANCA*

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi, **Geliş Tarihi:** 30 Haziran 2021, **Kabul Tarihi:** 15 Temmuz 2021, **Yayın Tarihi:** 30 Eylül 2021, **Atf:** Koç Kanca, Hatice. "Anabatik ve Katabatik Kristoloji Açısından İncillerin Değerlendirilmesi". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 21/2 (Eylül 2021): 1045-1068. <https://doi.org/10.33415/Daad.960277>

Article Information

Article Types: Research Article, **Received:** 30 June 2021, **Accepted:** 15 July 2021, **Published:** 30 September 2021, **Cite as:** Koç Kanca, Hatice. "The Evaluation of The Gospels in Terms of Anabatic and Katabatic Christology". *Journal of Academic Research in Religious Sciences* 21/2 (September 2021): 1045-1068. <https://doi.org/10.33415/Daad.960277>

Öz

Bir dini doğru anlamak o dinin ilahi esin olarak kabul ettiği metni ve metin içinde dinin kurucusu olarak takdim edilen şahsın nasıl betimlendiğini anlamakla doğrudan ilişkilidir. Araştırma konusu edilen dinin teolojik nosyonunun anlaşılması, dinin temel metninin tahlili ve doğru anlaşılması ile mümkündür. Ancak söz konusu Hristiyanlık dini olduğunda, tek bir referanstan, tek bir ilahi kitaptan ve tek bir algıdan söz edilemez. Dolayısıyla dinin merkez figürü olan İsa'nın, kristolojik açıdan konumlandırıldığı yer ve bu yerin dini düşünce içerisinde mensupları tarafından nasıl algılandığı önemlidir.

Bu bağlamda öğretinin ana mesajının anlaşılması için en azından kanonik kabul edilen İncillerin ayrı ayrı incelenmesi ve bu şekilde İsa'nın kristolojideki yerinin tespit edilmesi icap eder. Bilindiği gibi tarihsel İsa araştırmaları çerçevesinde, İsa'nın dindeki konumunu betimleyen pek çok kristolojik model ile ortaya konmuştur. Biz bu çalışmada modern Hristiyan teoloğu John Macquarrie tarafından ortaya konan anabatik ve katabatik kristoloji sınıflandırmasını ve buna bağlı olarak tüm Hristiyanların Tanrı esini olarak kabul ettiği kendi kutsal kitaplarının bir

* T.C. Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürlüğü, Uzman, h.kockanca@hotmail.com, Orcid Id:<https://orcid.org/0000-0002-8322-6667>

kısmını oluşturan Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncillerinin sunmuş olduğu İsa portresini irdelemeyi hedefliyoruz. Bu çerçevede İncillerin kristolojik yaklaşımını anabatik ve katabatik sınıflandırması üzerinden tespit ederek, bu dört İncil'in İsa'yı Hristiyan kristolojisinin neresine yerleştirmiş olduklarını belirlemek, bu bağlamda Hristiyanlığın İncillere dayalı olarak İsa algısı ve mesajının ne olduğunu kristolojik açıdan farklılıklarını tespit etmek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İsa Portresi, Snotik İnciller, Anabatik Kristoloji, Katabatik Kristoloji.

The Evaluation of The Gospels in Terms of Anabatic and Katabatic Christology

Abstract

Understanding a religion correctly is directly related to understanding the text that religion accepts as divine inspiration and how the person presented as the founder of the religion is depicted in the text. Understanding the theological notion of the religion that is the subject of the research is possible by analyzing and correctly understanding the basic text of religion. However, when it comes to the religion of Christianity, there cannot be a single reference, a single divine book or a single perception. Therefore, the place where Jesus, who is the central figure of the religion, is positioned from a cristological point of view and how its members perceive this place in religious thought is essential.

In this context, in order to understand the main message of the teaching, many christological models have been put forward within the framework of historical Jesus research, which were put forward to at least examine the gospels separately, which are considered canonical, and thus to determine the place of Jesus in christology. In this study, we aim to examine the classification of anabatic and katabatic christology put forward by the modern Christian theologian John Macquarrie and, accordingly, the portrait of Jesus revealed by the Gospels of Matthew, Mark, Luke and John, which constitute a part of their own holy books that all Christians accept as inspired by God. In this context, by determining the christological approach of the gospels through the classification of anabatic and katabatic, to reveal how these four Gospels describe Jesus, where they placed him in Christian christology, in this context, to reveal the differences in the Christological perception and message of Christianity based on the Gospels is intended.

Keywords: The portrait of Jesus, Snotic Gospels, Anabatic Christology, Katabatic Christology.

Giriş

Klasik Hristiyan kristolojisinde İsa, Tanrı'nın bedenleşmiş kelamı olarak görülür ve buna bağlı olarak Tanrı kabul edilir.¹ Bunun Hristiyanlar için en büyük göstergesi ise onun "Tanrı oğlu" ya da "Rab" olarak anılması ve Yeni Ahitteki yöndeş ifadelerle bu hususun

¹ James Montgomery Boice, *Hristiyan İnançının Temelleri* (İstanbul: GDK, 2005), 293.

desteklenmesidir. Bu bağlamda Hristiyan inancına göre, Yeni Ahit'teki İsa'nın Tanrı'dan "babam", Tanrı'nın da ondan "oğlum" diye bahsettiği pasajlar onun baba ile irade ve ruh birliğine sahip olduğunun kanıtı olarak kabul edilir.² Aynı metinlerde İsa, kendisini "insanoğlu" olarak tanımladığı pasajlarda ise bütün insanlıkla hususi bir akrabalık bağı içinde olduğuna vurgu yapar. Ayrıca kendini Tanrı ile nasıl bir bütünleşmeye ulaşacağını öğreten ve inananları şerden kurtarmak için doğmuş insanlığın temsilcisi olarak sunar. Dolayısıyla O'nun insanoğlu oluşu klasik Hristiyan düşüncesine göre özel ve ayrıcalıklı (unique) bir durumdur ve O esasında Tanrı'dır.³ Ancak onun bizatihi insan olduğunu ve ilah olmadığını savunanlar da Yeni Ahit metinlerinden yola çıkarak bu hususu desteklemeye çalışırlar. Dolayısıyla Yeni Ahit metinlerinden yola çıkarak hem tanrısal varlık olan İsa'ya hem de insan İsa'ya ulaşmak mümkündür.⁴ Ancak onun tabiatını ifade eden bu husus ilk yüzyıllardan günümüze değin Hristiyan teolojisinin en önemli sorunu olarak tartışılmıştır. Klasik Hristiyan teolojisinde Tanrı, İsa Mesih'in arkasına gizlenmiş gibidir. Tanrı beden alarak İsa olmuş, insanlar arasında yaşamış, biricik Oğul'dur.⁵ "Oğul'un yüceliği Baba'dan gelen lütufla dolu bir yücelik"⁶ olarak sunulsa da geleneksel Hristiyan teolojisinde varlık gösteren hep İsa Mesih'tir.⁷ Klasik Hristiyan teolojisinde Tanrı her şeyi Oğul İsa Mesih aracılığıyla yapmakta, insanlığı aslı günahından kurtarmak için bile Okulu'nu feda etmektedir. Oysa yaratıcı Tanrı, Okulu'nu feda etmeden de kurtuluşu gerçekleştirebilecek bir ontolojik güçtür. Ancak teolojide sürekli bir İsa Mesih ve ona bağlı olarak gelişen bir anlatı hâkimdir. Sanki Tanrı, Tanrılığını İsa Mesih'le elde etmiş gibi sürekli onun varlığı aracılığıyla bir şeyler yapmakta ve sürekli onun aracılığıyla evrene müdahil olmaktadır. Tanrı'nın insanlara olan sevgisinin göstergesi kendi inkarnasyonu olan İsa Mesih'i yeryüzüne göndermiş olmasıdır ve İsa Mesih'in kurtarıcılığı bireysel dindarlıkta çok daha ön plandadır.⁸ İsa Mesih, klasik Hristiyan teolojisinde kurtuluşun bizatihi kendisidir. Dolayı-

² *The New Testament The New King James Version* (İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 1996), Mat.6:9-10; 11:27; Luk.11:2; Mark.12:6; 13:32; 14:36; Luk.20:13.

³ Zafer Duygu, "İsa'nın Yeni Ahit'te 'Tanrı Oğlu' Olarak Tanımlanması Meselesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 59/1 (2018), 155-181.

⁴ Mahmut Aydın, *İsa Tanrı Mı İnsan Mı?* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2002), 23.

⁵ *The New Testament The New King James Version* (İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 1996), Yuh.1:14.

⁶ Yuh.1:14.

⁷ Aydın, *İsa Tanrı Mı İnsan Mı?*, 46.

⁸ Şinasi Gündüz, *Hristiyanlık* (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2006), 66.

sıyla bu teolojik yaklaşım ile geleneksel Hristiyan teologları Tanrı'da ve Tanrı'yla kurtuluşu değil, İsrail ve İsa Mesih'te kurtuluşu savunarak adeta Tanrı'yı yine Tanrı'nın inkarnasyonu ile gölgelemişlerdir. Bu gölgeleme modern Hristiyan teologların, İsa'nın kristoloji içerisindeki konumunu belirleme çabalarını bir zorunluluk olarak ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda onlar, İsa'nın ezelden beri var olan ilahi cevhere sahip "Tanrı Oğlu" mu, yoksa yaratılanlar arasında bir "İnsanoğlu" mu olduğu konusunu İncillerin kristolojik yaklaşımlarını tetkik ederek belirlemeye çalışmışlardır. Bu teologlardan çalışmamızda kristolojik sınıflandırmasını ele aldığımız Macquarrie, özellikle İsa'nın yukarıdan bir kristoloji ile "Tanrı Oğlu" ve aşağıdan kristoloji ile "insanoğlu" olarak sunulduğu birbirine zıt yaklaşımları, Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncillerinden hareketle ortaya koymaktadır. Macquarrie adeta Hristiyanlık dininin, aynı kaynaklarından iki farklı İsa kristolojisinin çıkarılmış olmasını tahlil etmiş ve İncil metinlerinin tarihsel olarak güvenilirliğini bir de kristolojik açıdan sorgulamıştır. Biz bu makalede Macquarrie'nin anabatik ve katabatik olarak tasnif ettiği kristolojik yaklaşımın İncil metinlerinin otantikliği açısından nasıl değerlendirilebileceğini ve bu iki zıt kristolojinin İncillerde nasıl ve ne şekilde yer bulduğunu ortaya koymaya çalışacağız.

Kavramsal Açıdan Anabatik ve Katabatik Kristoloji

Kristoloji sözcüğü Latince "*christ*" ile yine Latince olan "*logia*" sözcüğünün birleşiminden oluşmaktadır. Bu terimin *christ* olan kök sözcüğü İbranice "*messiah*" kelimesinin Yunanca tercümesidir ve "yağlanmış", "takdis edilmiş" demektir. Bu ifade zamanla Hristiyanlar tarafından mezarından çıkıp göğe yükseldiğine inanılan İsrail'i ifade eden özel bir ad olarak kullanılmıştır.⁹ Yunanca "*logia*" sözcüğünden türeyen "*loji*" sözcüğü "söz" anlamındadır ve en genel tanımıyla herhangi bir alandaki çalışmaları, dolayısıyla akademik bir disiplini tanımlar. Bu iki kelimenin birleşiminden oluşan kristoloji kelimesi Hristiyan ilahiyatında İsa Mesih'in kişiliğini araştırma, özellikle ondaki ilahi ve beşeri tabiatların mahiyet ve yapısını inceleme bilimi¹⁰ demektir.

⁹ Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Terimleri Sözlüğü* (Ankara: Vadi Yayınları, 1998), 224.

¹⁰ Gündüz, *Din ve İnanç Terimleri Sözlüğü*, 224.

Kristoloji çalışmaları, İsa'nın tanrısallığından başlayan yukarıdan kristoloji, İsa'nın tarihteki yaşamından yani insanoğlu oluşundan hareketle ortaya konulan aşağıdan kristoloji ve Eski Ahit'te bulunan Mesih anlatılarından hareketle ortaya konulan geriden kristoloji gibi farklı bakış açıları ile sınıflandırılmıştır. Bu konuda ünlü Hristiyan teolog John Macquarrie ise anabatik ve katabatik kristoloji tanımlamaları ile başka bir kristolojik yaklaşımdan söz etmiş ve anabatik kristolojiyi "aşağıdan", katabatik kristolojiyi ise "yukarıdan" olarak tanımlamıştır. O'na göre İncillerde iki çeşit kristoloji vardır: Bunlardan biri, bir insanın efendiliğe, Mesihliğe yükselişini ifade eden *anabatik kristoloji*, öteki ise ruhlar aleminden gelen bir cennet varlığının dünyaya inip insanoğlu arasında dolaşmasını ifade eden *katabatik kristolojidir*.¹¹ Diğer üç İncil ile Yuhanna İncili arasındaki İsa algısına yönelik en önemli kristolojik ayırım da budur.

Sinoptik İncillerde özellikle Luka ve Matta İnciline kaynak teşkil eden Markos İncilinde apokaliptik bir dünya görüşü hâkimdir ve mevcut kötü çağ ve çok yakında gelecek olan "Tanrısız Krallığı" içeren bir çeşit tarihsel düalizm vardır. Bu artık yeryüzünde bu çağın ve gelecek çağın değil, burada aşağıdaki ve yukarıdaki yaşamın bir düalizmidir.¹² Buna karşın biz bu dünyada aşağıdayız, tanrı ise yukarıdadır ve Yuhanna İncili'nin yazarına göre İsa yukarıdan aşağıya gelir ve biz yukarıdan doğumu bizzat tecrübe ederiz.¹³ Yuhanna İncilinde yeryüzündeki mevcut çağ ve sonrasında gelecek olan Tanrısız Krallık değil, Tanrı'nın Sözü olan İsa'nın 'Yukarıdan Aşağıya' gelmesi ve ona imanla söz konusu olacak olan bir kurtuluştur.¹⁴ Dolayısıyla Sinoptiklerde insan ve beşer olan bir varlığın çarmıha gerilme ve dirilişi ile gerçekleşen tanrısız varlığa dönüşümü, Yuhanna'da ise zaten yukarıdan Tanrısız varlık olarak aşağıya yeryüzüne gelmiş olan İsa anlatısı hâkimdir.¹⁵ Yuhanna baştan sona bu davayı ispata çalışarak, ağırlığı İsa'nın ulûhiyetini açıklama konusuna tahsis etmiş, "Söz Tanrı'ydı" derken dolaylı olarak *İsa Tanrı'ydı* demiş ve Onu "Dünya'da yürüyen Tanrı"¹⁶ olarak takdim etmiştir.

¹¹ John Macquarrie, *Jesus Christ in Modern Thought* (London: SCM Press, 1990), 97-99.

¹² Bart D. Ehrman, *Jesus Interrupted: Revealing the Hidden Contradictions in the Bible* (New York: HarperCollins e-books, 2009), 124.

¹³ Macquarrie, *Jesus Christ*, 182.

¹⁴ *Yuh: 14: 1-6*; Ehrman, *Jesus Interrupted*, 75-81.

¹⁵ Macquarrie, *Jesus Christ*, 99; Raymond C., Knox, *Knowing The Bible* (New York: Macmillian, 1927), 182.

¹⁶ *Yuh: 1:1, 1:8, 1:9, 8:12, 9:5*.

Bu takdim Macquarrie tarafından katabatik kristoloji olarak tanımlanmıştır.¹⁷

Yuhanna'ya göre insanoğlu aşağıda Tanrı ise yukarıdadır. “Logos” olarak Tanrı'nın sözü olan İsa yukarıdan aşağıya gelir ve insanlar “yukarıdan” gelen ve Tanrısal varlık olan İsa'ya iman ederek ebedi yaşama erişir.¹⁸ Sinoptiklerde özellikle Markos'ta olan Tanrı'nın Krallığının yeryüzüne gelmesi, İsa'nın Tanrı'nın mutlak idarecisi olduğu, kötülüğün yok edileceği bir yeryüzü krallığının tecelli etmesinin an meselesi olduğu fikri Yuhanna'da söz konusu değildir, bunun yerine bu krallığın gökte olduğu ve oradan onun yolunu öğretmek için gelene iman etmekle ona ulaşılacağı ifade edilir. Ayrıca insanın öldüğünde Tanrı ile birlikte yaşamak için semâvî aleme yükseleceği¹⁹ fikri hâkimdir. Bu bağlamda Sinoptiklerin sunduğu İsa portresi anabatik kristoloji algısı, Yuhanna İncili'nin İsa portresi ise katabatik kristoloji algısı çerçevesine oturtulmakta ve metinler bu bağlamda ele alınmaktadır. İncillerin İsa Mesih tasvirleri ve anlatıları konusunda ortak bir bakış açısına sahip olmadıkları ortadadır.²⁰ Kitab-ı mukaddes söz konusu olduğunda Markos'un söylediği ile Luka'nın ya da Matta'nın söylediğinin birbirinden farklı olduğu, Yuhanna ile Sinoptiklerin ise birbirinin tam zıddı olan bir kristolojik yaklaşım sergilediği pek çok Hristiyan teoloğu tarafından da zaten ortaya konmuştur.²¹ Üstelik İnciller arasındaki bu farklılıklar yalnızca ufak detaylar değil derin farklılıklar da içermektedir. Bu çerçevede Hristiyanlık dininin temel figürü olan Mesih ve onun kimliğine, tasvirine dair anlatıların önemli farklılıklarla dolu olduğu bu metinleri kristolojik zemini açısından incelemeye çalışalım.

1050 | db

Anabatik Kristoloji: Sinoptik İncillerin İsa Portresi

Özellikle 18. yüzyılda bilim adamları tarafından birbirlerine benzer özellikte olmaları, üç sütun halinde tertiplenip çalışılması ve bir arada okunduğunda birbirlerine paralel olmaları nedeniyle Matta, Markos ve Luka İncilleri Sinoptik İnciller olarak adlandırılmıştır

¹⁷ Macquarrie, *Jesus Christ*, 97.

¹⁸ Yuh. 3:16.

¹⁹ Yuh 14:1-6.

²⁰ Ehrman, *Jesus Interrupted*, 7-10;124; Ahmet Kavlak, “Hristiyanlıkta İncil Yorumlarının Tarihsel Kaynakları,” *Kaygı* 18/1 (2009), 240–256.

²¹ Ehrman, *Jesus Interrupted*, 110; Mahmut Aydın, “Birbirine Tezat İki Farklı İsa Portresi: Paskalya Öncesi İsa versus Paskalya Sonrası İsa,” *Milel ve Nihal Dergisi* 4/1 (2007), 143–156.

²² Bu metinler Hristiyan teolojik nosyonunu ortaya koyan Tanrı esini olarak kabul edilir; ancak, İncillerin oluşum sürecine dair ortaya konan araştırmalar, bu metinlerin bizzat İsa tarafından yazılan ya da yazdırılan Tanrı'nın vahyi değil, Tanrı'nın insana mesajını bizzat kendi yaşamında ve şahsında taşıyan İsa Mesih'in yaşamını, yaptıklarını, öğrettiklerini ve sözlerini konu edinen metinler olduğunu ortaya koymuştur.²³

Bu metinlerde ortaya konan İsa tasavvuru Hristiyan telakkîsinin İncil derleyicileri tarafından yapılmış bir yorumu olsa da, Hristiyan düşüncesinde mükemmel vahyin İncillerde değil, İsa'nın bizzat kendi şahsında olduğuna inanılır.²⁴ O bizatihi İsa olarak vahyin kendisi kabul edilir ve bu sebeple İsa'nın dört farklı portresini anlatan İncillerin bu birbirinden farklı anlatılara sahip oluşu, Hristiyanlar için İncillerin otantikliğine zarar vermez. İnciller Tanrı'yı tam olarak açıklamayı amaçladığından, onlara göre bu farklı anlatı ve rivayetler İsa'nın tamamlanması, boyutsal ilahiliğinin daha fazla anlaşılabilmesi içindir. Bu sebeple her biri kendine özgü farklı ayrıntılar içerse bile, İncilleri yatay değil dikey olarak okumak, dolayısıyla her birini yan yana ve birbirleri ile karşılaştırmak yerine kendi içinde başlı başına okumak gerektiğini salık verirler.²⁵ Bu farklılık Hristiyan müntesipler tarafından dört benzersiz bakış açısıyla sunulmuş olan benzersiz lütuf ve tarihsel olarak doğru ve değişmeyen hakikat olarak görülür. Çünkü Hristiyan düşüncesine göre O'nu anlatan bu metinler, yazarlarına Tanrı'dan bir esin ile yazdırılmıştır. Bu nedenle aslında Hristiyan inancının kutsal kitabı daima kendinden öte bir yere işaret ederek Tanrı'nın insanlığa mesajını bizzat kendi şahsında temsil eden İsa'ya odaklanır ve O'na olan inancı oluşturmayı amaçlar.²⁶

Sinoptik İncillerin İsa'sı açıkça bir iyileştirici ve öğretmen olarak takdim edilir.²⁷ İlk Hristiyanların gözünde misyonu ve şahsıyla

²² E.P. Sanders, *The Historical Figure of Jesus* (London: Penguin Books, 1993), 66.

²³ Thomas Michel, *Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş* (İstanbul: Ohan, 1992), 18; Mahmut Aydın, *Tarihsel İsa: İmanın Mesih'inden Tarihin İsa'sına* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları), 93.

²⁴ Michel, *Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, 18.

²⁵ Zafer Duygu, "Sinoptik Problem ve Redaksiyon Kritiği: Giriş Mahiyetinde Bir Değerlendirme," *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/1 (2019), 521-544; Ehrman, *Jesus Interrupted*, 110.

²⁶ Michel, *Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, 18.

²⁷ Geza Vermes, *Searching for the Real Jesus the Dead Sea Scrolls And Other Religious Themes* (London: SCM Press, 2010), 39.

eskatolojik bir şahsiyet olan İsa, dünyanın geleceği için Tanrı'nın planında rol alan ve seçilmiş biri olarak Tanrı'nın verdiği görevi yerine getiren bir beşerden daha fazlası değildir.²⁸ Hristiyanlar tarafından IV. Yüzyılda kanonik kabul edilerek resmen onanan Yeni Ahit içerisinde dâhil edilmiş Sinoptik İnciller'de takdim edilen bu portre, İsa ile ilgili modern Hristiyan teologların hareket noktasıdır ve onların İsa yaklaşımını yansıtmaktadır.²⁹ Buradan hareketle ünlü Hristiyan teoloğu Macquarrie, Sinoptik İncilleri tamamen insan bir Mesih sunan metinler olarak görür. Ona göre snoptikler modern insanın kutsal aramadaki rasyonel ihtiyacını, insanoğlu olan bir varlıkla karşılamaktadır. Ancak bunu düşünürken bir taraftan da İsa'nın aşağıdan yukarıya doğru giden bir süreç içerisinde tanrısal varlığa dönüştürüldüğünü ifade ederek bu insanlığın adeta altının oyulduğu ve baltalandığı kritiğini yapmaktan da geri durmaz.

Markos İncilindeki ana tema İsa'nın hayatının şematik bir anlatımı olduğundan bu İncil, İnciller içinde en kısa olanıdır. Markos'ta tövbeye çağırın İsa'nın tasviri didaktik bir özet olarak sunulur.³⁰ Öğretiye daha fazla ağırlık verilen Markos İncili'nde sıkça İsa'nın faaliyetlerine yer verilir, buna karşın onun doğumu, soyağacı ve çocukluğundan hiç söz edilmez. İsa'nın doğumundan bahsedilen bir giriş içermediği gibi, onun eğitimiyle ilgili de sessiz kalır. İncilin başında İsa, elçilik görevine başladığında halkın bu tecrübesiz ve eğitimsiz adamın sahip olduğu bu bilgeliği nasıl elde ettiğine yönelik şaşkınlığına yer verilir.³¹

Markos İncili'nde kısa ve öz anlatımının yanında canlı ve hareketli bir üslûp kullanılmakta ve dikkatler insanların İsa'ya gösterdiği ilgi üzerine çekilmeye çalışılmaktadır. Gerçekte Markos, İsa'yı "Tanrı Oğlu", "insanoğlu" ve çoktan beri beklenen "kurtarıcı-kral Mesih" olarak tanıtır. İlave olarak Markos İsa'yı durup dinlenmeden gezip öğretisini yayan ve hastaları iyileştirip, gösterdiği mucizelerle kimliğini ve yetkisini kanıtlayarak kalabalıkları peşinden sürükleyen bir öğretici olarak sunar.³² İsa, kendisini tanyanları sık sık uyararak

²⁸ Heikki Räisänen, *Marcion, Muhammed İslam and Modernity* (London: SCM Press, 1997), 87.

²⁹ Vermes, *Searching for the Real Jesus*, 20.

³⁰ Gerd Lüdemann, *Jesus After 2000 Years* (London: SCM Press, 2000), 10.

³¹ Vermes, *Searching for the Real Jesus*, 20; Mark. 5: 19.

³² Vermes, *Searching for the Real Jesus*, Mark.3:13-19.

kendisiyle ve mucizeleriyle ilgili haberleri yaymalarını engellemeye çalışır ve daha çok kendi seçtiği kimseleri eğitmeye koyulur.³³

Markos İncili'nde eylemleri zamanla önemli tepkilere yol açan İsa, kendisini izlemenin bir bedeli olduğunu, imanı ve Tanrı'nın egemenliğini sürekli vurgular. Öte yandan Yahudi dininin ileri gelenleriyle olan çatışması ve bunların kışkırtmasıyla gerçekleşecek olan ölümünden de sıkça söz eder. Kitabın hemen dörtte biri İsa'nın ölümü ve dirilişini konu edinir.

Markos İncili'ni kaleme alan müellif, İsa'nın ilahlığından ya da tanrısal varlık oluşundan yola çıkarak onu betimlemez, tam tersine tarihin İsa'sından ve onun beşer olarak gerçekleştirdiği eylemlerden hareketle tasvire başlar. Markos İncili'nde tanrısallaştırma süreci vaftiz ile başlatılır. Sonuna doğru acı ve ızdırap çeken Tanrı oğlunun insandan tanrısallığa doğru bir dönüşümle nihayete erdirildiği Markos'ta anabatik kristoloji hâkimdir. İsa'nın kim olduğuna dair Markos'ta ortaya konulan cevaplar, klasik kristoloji geliştirmekten daha ziyade Nasıralı İsa'nın özel şahsiyetini destekler niteliktedir. İsa'nın Ürdün'deki vaftizinin ardından 'benim sevgili Oğlum' diyen bir ses duyulur³⁴ve Nasıralı bir beşer olan İsa, artık 'Tanrı'nın Oğlu' olarak nitelenmeye başlanır.³⁵

db | 1053

Markos İncili'nden sonra yazılmasına rağmen Yeni Ahit'in ilk kitabını teşkil eden Matta, İsa'nın soyağacı ve doğumuna ilişkin bilgileri vermekle işe başlar.³⁶ İsa'nın şeceresini Davud ve İbrahim'e kadar çıkaran Matta, böylece İbrahim'e yapılan vadin ve Yahudilikte beklenen Mesih'in Davud soyundan olacağına dair inancın İsa'da gerçekleştiğini ortaya koymaya çalışır. İsa'nın kimliği konusunda Matta imâli ama kesin konuşur. İsa'nın şeceresinin verildiği diğer İncil Luka ile Matta'nın soy ağacı birbirinde farklıdır. Matta'nın listesinde Davud'dan İsa'ya kadar yirmi sekiz isim yer alırken, Luka'nın listesinde bu sayı kırk bire çıkmaktadır ve isimlerde farklılık vardır. İsa'nın babasız dünyaya geldiği kabul edildiği halde her iki liste de Meryem'in nişanlısı Yusuf ile son bulmaktadır. Matta'nın hikâyesinde merkezi figür Yusuf'tur, Meryem hiç konuşmaz. Yusuf yoluyla İsa'nın soyu Davud'a bağlanarak Tanrı'nın Yahudilere vaadi

³³ Mark.3:13-19; Mat. 10:1-4; Luk.6:12-16.

³⁴ Mark.1:11.

³⁵ C.J den Heyer, *Jesus Matters* (London: SCM Press, 1996), 29; Lewis S. Hay, "The Son-of-God Christology in Mark," *Journal of Bible and Religion* 32/2 (1964), 106-108.

³⁶ Mat.1:1-16.

olan ‘Yahudilerin Kralı’ beklenen Mesih sunulur.³⁷ Luka’da, Matta’nın tam tersine merkezi figür Meryem’dir ve Yusuf’tan söz edilmez. Buradan hareketle listeler arası çelişkiyi gidermek için Matta’daki listenin marangoz Yusuf’a, Luka’daki listenin ise Meryem’e ait olduğu ileri sürülse de çelişki ortadan kalkmamaktadır.³⁸ Ancak bizim için burada önemli olan İncillerin sadece kurtarıcı İsa’nın kökeni ve soyuna ilişkin bilgilerde değil aynı zamanda onun tabiatına ilişkin bilgiler bağlamında da birbirlerinden farklılık göstermesidir. Bu konuyu İncillerdeki benzerlikler ve farklılıklar olarak ayrıca işleyeceğimiz için şimdilik bu kadarına değinmekle yetinerek Matta İncil’ine dönüyoruz.

Matta, İsa’nın vaftiz oluşunu ve şeytan tarafından nasıl denendiğini anlattıktan sonra onun faaliyetlerine geçer. Galile, Yahudiye ve Kudüs’teki faaliyetleri ayrı ayrı nakledilir. Kendisine gelen bazı hastaların tümünü iyileştirdiği bazı olayları kaydeder; belirli bazı hastaları iyileştirmesinden ve öteki mucizelerinden de söz eder. Bununla birlikte odak noktasını Tanrı’nın Krallığı’nın oluşturduğu İsa’nın öğretisine ağırlık verilmektedir. İncil’in diğer kısımlarında Tanrı’nın Egemenliği olarak geçen ve İsa’nın ilk gelişiyi başlayan bu egemenlik, onun kral olarak dönüşüyle tamamlanmaktadır. Günahlarından dönüp İsa’yı izleyenler tanrısal egemenliğin çocukları olurlar. Bu güdüleme ile mensuplarını kurtuluşa çağıran İsa’nın, özellikle sözleri ve eylemleri arasında şiddetli olumsuzluk bulunan Yahudi din önderlerini şiddetle eleştirdiği göze çarpmaktadır. Buna karşılık doğru kişileri değil, günahkârları çağırmaya gelmiş olduğunu sürekli dile getirir. İsa ayrıca çağın sonu, kendisinin ikinci gelişi ve son yargı konusunda açıklamalarda bulunur; izleyicilerinin bütün bu olaylara hazırlıklı olmaları gerektiğini anlatır. Son bölümler ise İsa’nın sıkıntılarını, ölümünü ve dirilişini anlatır, ancak daha önce İsa nasıl öleceğini birkaç kez açıklar. Uzun zamandan beri onu öldürmeyi planlayan Yahudi önderlerce tutuklanıp, yargılanması ardından Romalı vali tarafından çarmıha gerilmesi ölümü ve dirilişi anlatılır. Kitap, İsa’nın ‘Gökte ve yeryüzünde bütün yetki bana verildi. Bu nedenle gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin’ dediği ünlü son buyruğuyla noktalanır.

³⁷ Martin Forward, *Jesus A Short Biography* (Oxford: Oneworld, 1998), 45.

³⁸ Ömer Faruk Harman, “İsa,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2000), 22/466.

Matta İncili İsa'yı Yeni-Ahit'in yasasını getiren 'yeni Musa' olarak takdim eder. Musa'nın Yahudi kavmine Eski Ahit'i, eski yasayı verdiği gibi İsa da onlara Yeni-Ahit'i, yeni yasayı vermiştir ve İsa, Eski Ahit'in kehânetlerini gerçekleştirmiştir. Onun öğretisi Musa Yasasını kalıcı kılması, geçerli sayması ve derin dinsel anlamı nedeniyle son derece etkili olmuştur.³⁹ Matta'ya göre İsa, bütün umutların bağlandığı kişi, Tanrı ile yeni İsrail arasındaki son ahiti başlatan yeni Musa, kurtarıcı Mesih'tir.

Yeni Musa olarak takdim edilen İsa'yı Yahudiler şiddetle reddettiği için Tanrı'nın Krallığının Yahudi olmayanlara da açıldığını izah eden olaylara ve sözlere büyük önem atfedilir. Matta'da Tanrı'nın Krallığı gelecek olan bir şeyden ziyade Tanrı'nın bugünkü gerçek içinde şimdi var olan, aktüel bir hükümdarlığı olarak tasvir edilir. Bu nedenle de yeni yasayı meydana getiren yazılı kaideler değil, insan kalbine nakşedilmiş olan Tanrı sevgisi⁴⁰ olarak açıklanır. Yalnızca sevmekten ibaret olan Yasa'nın içselleştirilmesi için Matta çağrılarda bulunur ve İsa'nın, havarilerini 'bütün uluslar'a göndererek yoksullarla özdeşleşmeye çağırdığı ortaya konulur.

db | 1055

Bu noktada Matta'nın İsa'nın yolunu seçen ve mesajını takip eden Yahudiler için yazıldığına da işaret etmek gerekir. Çünkü diğer İncillerde Yahudi geleneklerinin kısmen izah edildiğini ancak, Matta'da birçok yerde Tevrat'tan bahsedilmesine rağmen⁴¹ Yahudi geleneklerinin açıklamasına girilmediğini görüyoruz.⁴² Diğer İncillerden farklı olarak Filistin'de yaşayan ve Musevî dininden gelen Hristiyanlar için yazılan bu kitabın Filistin'i "*İsrail diyarı*", Kudüs'ü de "*Kutsal şehir*" olarak ifade etmesi⁴³ de bu İncil'in Yahudiler için yazıldığını göstermekte bu nedenle de geleneklerin ayrıntılı bir anlatımına ihtiyaç duyulmadığına işaret etmektedir. Zira İsa bunu bizzat ifade ederek Kutsal Yasa'yı ya da peygamberlerin sözlerini geçersiz kılmak için değil tamamlamak için geldiğini⁴⁴ aslında Yahudi karakteri muhafaza etmek ve İsa'ya katılmanın geçmişe ihanet değil, onunla bütünleşmek anlamına geldiğini vurgulamaya çalış-

³⁹ Vermes, *Searching for the Real Jesus*, 21.

⁴⁰ Michel, *Hristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, 35.

⁴¹ Mat.5:17-20;Mat.6:1-8.

⁴² Mehmet Aydın, *Hristiyan Kaynaklara Göre Hristiyanlık* (Ankara: TDV Yayınları, 2005), 86; Mat.5:17-20; 6:1-8.

⁴³ Mat.4:5-6; 27:53.

⁴⁴ Mat.5:17.

maktadır. Bu çerçevede Matta, İsa'nın Tevrat'ı değiştirmek değil, bilakis inkişaf ettirmek için geldiğini ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla Matta bize devrimci bir İsa portresi sunmaz. Yasayı tasdik eden, muhatap aldığı insanları, yüz yüze geldiği sorunları ve mesajını yansıtmak istediği kültürel ve dinsel çevreyi dikkate alarak hareket eden bir İsa tavrı sunar. Bu yüzden de İsa'nın sözlerini ve faaliyetlerini özellikle "Dağdaki Vaaz" bölümüyle sistematik olarak bir araya toplayan Matta, İsa'nın yaptıklarını, misyonunu ve görevini kronolojik olmaktan çok tematik bir düzen içerisinde sergilemiştir. Bu tavır nedeniyle geleneksel Hristiyan doktrininin merkez unsuru olan ve kendini çarmıhta feda eden Tanrı Oğlu İsa'yı rahatlıkla bulduğumuz bu İncil'de, tarihte bir beşer olarak yaşamış Filistin'de eylemleri ve öğretileri ile insanlara Tanrı'nın Krallığını vaaz eden tanrısal herhangi bir vasıf taşımayan beşer nitelikli gezginci, vaiz ya da peygamber olarak nitelenen İsa göz ardı edilmiş adeta gizlenmiştir.⁴⁵ Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde Matta İncili diğer iki Sinoptik İncil'in aksine katabatik bir karakter gösteriyor gibi düşünülse de, başlangıç noktası açısından İsa'nın beşeriyeti ile başlaması ve sonrasında tanrısal varlığa dönüşmesi üzerine kurgulandığı için beşer karakteri zamanla gizlenmiş bile olsa İncil'in temel karakterinde anabatik kristoloji tasvirinin daha hâkim olduğu görülmektedir.

Luka İncili Vaftizci Yahya ve İsa'nın doğumuna ilişkin bilgileri vererek başlar. İsa'nın beklenen Mesih olduğunu vurgulamak amacıyla seçerisini verir.⁴⁶ Ardından İsa'nın Müjde'yi duyurduğu, öğretisini yayıp mucizeler yaptığı döneme geçilir. Daha sonra İsa'nın, giderek artan baskılara rağmen Yeruşalim'e, bile bile ölüme gidişi anlatılır. Bunu, İsa'nın dirilişi ve göğe alınışını anlatan bölümler takip eder.

Luka'nın yaklaşık % 40'ı İsa'nın öğretilerini ihtiva etmektedir. İsa'nın öğretisinde kullanılan 26 benzetmeden 16'sı diğer İncillerde yer almaz. İsa, öğretisinde insanın yüreğine bütünüyle hâkim olması gereken bir krallığa, Tanrı'nın Krallığına vurgu yapar ve metnin devamında bizzat kendisi egemenliği günden güne büyüyen, ikinci gelişinde de bu egemenliği tümüyle gerçekleştirecek olan Mesih Kral olarak karşımıza çıkar. O Mesih kral olarak tüm insanlığın kurtarıcı-

⁴⁵ Aydın, *Hristiyan Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, 86; Mahmut Aydın, *Tarihsel İsa: İmanın Mesih'inden Tarihin İsa'sına* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002), 97.

⁴⁶ Luk.3:23-28.

sı olarak takdim edilir.⁴⁷ Ayrıca on altı ayrı olayda, İsa'nın belirli hastalıklara yakalanmış kişileri mucizevî şekilde iyileştirdiği, bunun yanı sıra beş ayrı yerde toplu olarak çok sayıda hastayı iyileştirdiği belirtilmektedir.

Luka'da göze çarpan bir diğer husus dünya malına kökten değişik bir yaklaşımda olan İsa'nın⁴⁸ bildirisinin o çağda hor görülen kadınlara ve Yahudi olmayan uluslara da yönelik olduğunu vurguluyor olmasıdır. Kurtuluşa istekli olanların önce Yahya, ardından İsa, takiben öğrencileri tarafından tövbeye çağrıldığı ve sürekli bir dua yaşamı sürmeye davet edildikleri görülür.⁴⁹

Luka İncilinin İsa tasviri ve Mesih Kral'a dayanan betimlemeleri, bu İncil'de anabatik kristolojinin hâkim olduğunu ortaya koyar. İsa gelecek olan Tanrı'nın krallığına vurgu yaparken kendini Yuhanna İncili'nde olduğu gibi ezelden beri var olan bir tanrısal cehet olarak sunmaz, onun yerine sonrasında gelecek olan krallığın habercisi olarak takdim eder ki bu da aşağıdan yukarıya yönelen bir kristolojinin tezahürüdür.

Katabatik Kristoloji: Yuhanna İncili'nin İsa Portresi

M.S II. yüzyılda İskenderiyeli Clement Yuhanna'nın Sinoptiklerdeki "fiziksel gerçekleri" tam olarak içeren teolojik düşüncenin ağır bastığı "manevî bir İncil" yazdığını iddia etmiştir.⁵⁰ Gerçekten de kristolojik dogmayı biçimlendiren İncil olarak nitelendirebileceğimiz Yuhanna İncil'i bazı tarihi bilgileri ifade etmekle birlikte Sinoptik İncillerden gerek amaç gerekse anlatım planı bakımından oldukça farklı bir görünüm arz ederek, teolojik karakteriyle ön plana çıkar.

İlk üç İncil "Tanrısal Egemenliği" anlatırken, Yuhanna "İsa'nın Tanrısallığını" anlatır. Bu yönüyle de resmî Hristiyan doktrininin İsa Mesih dogmasını en iyi yansıtan kaynaktır ve burada Hristiyan imanının merkezi figürü olan Mesih, Tanrı Oğlu ve Baba Tanrı tara-

⁴⁷ Luk.9:18-21.

⁴⁸ Luk.16:13; 12:13-21; 18:25.

⁴⁹ Luk.6:27-28; 11:1-13;18:1-6; 22:39-46.

⁵⁰ Richard A. Burridge, *Four Gospels, One Jesus A Symbolic Reading* (Cambridge: William B. Eerdmans Publishing Company&Grand Rapids, 2005), 138.

findan gönderilmiş ilahî ve insanî tabiatı birleştiren bir şahıs olarak betimlenir.⁵¹

MS. 85-150 yılları arasında Efes'te derlendiği tahmin edilen Yuhanna İncili geleneksel Hristiyan düşüncesine göre İsa'nın sevdiği öğrencisinin eseri olarak takdim edilir. II. yüzyıldan itibaren ise bu öğrenci havari Yuhanna ile özdeşleştirilir.⁵² Ancak yapılan metin incelemeleri ve araştırmalar tıpkı Matta İncili'nin havari Matta'ya izafe edilmesi gibi Yuhanna İncili'nin de havari Yuhanna'ya atfedildiğini, gerçekte ise bu metinlerin sonraki dönemlerde çeşitli Hristiyan yazarlarca derlendiğini ortaya koyar.⁵³

Bu İncil'de İsa, Nasıralı bir peygamberden ziyade, insan sûretine girmiş bir ilah şeklinde takdim edilmektedir. Bu İncil'de Tanrı'nın Krallığı mesellerinden çok, İsa'nın vahiy misyonu ile alakalı müzakereler göze çarpar. Sinoptik İncillerde ise başlangıçta İsa'nın ilahlığına dair açık bir ifade yoktur, bu muhtevadaki ifadeler daha sonra yapılan tercümelemlerle bu üç İncil'de yer almıştır.

Yuhanna İncili ise bunlardan farklı olarak teolojik bir amaçla kaleme alınmış ve İsa'nın insan suretine girmiş bir ilah olduğunu ispatlamak için yazılmıştır.⁵⁴

Yuhanna İncili İsa'nın ulûhiyetini kabul etmeyenlere karşı öteki İncillerden farklı olarak Mesih'in lâhutî tarafını anlatmak için yazılmış ve bu teolojik gaye nedeniyle "*Başlangıçta söz vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve "Söz" Tanrı idi. Başlangıçta o Tanrı'yla birlikteydi. Her şey onun aracılığıyla var oldu, var olan hiçbir şey onusuz olmadı. Yaşam ondaydı ve yaşam insanların ışığıydı. Işık karanlıkta parlar ve karanlık onu alt edememiştir*" şeklinde başlayarak İsa'nın Tanrı'yla olan birliğini ispata çalışır.⁵⁵ Üstelik bu ifadelerle zamanın gerisine sıçrayan Yuhanna, İsa'nın zamanın öncesinden beri var olduğunu belirterek ilk etapta onun tanrılığını vurgulama çabasında olmuştur. Diğer İncillerde tarihî ve coğrafi açıdan yatay boyutta sunulan İsa hikâyesi burada zaman ve mekânın ötesinde ve yukarısında; dikey boyutta ele alınır, çünkü onun yeri "Tanrı'yladır", zamanı ise her

⁵¹ Heyer, *Jesus Matters*, 26.

⁵² Gerard Bessiere, *İsa Beklenmedik Tanrı* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001), 135.

⁵³ Gündüz, *Hristiyanlık*, 49; Sanders, *The Historical Figure of Jesus*, 66; Heyer, *Jesus Matters*, 26.

⁵⁴ Raymond C. Knox, *Knowing The Bible* (New York: Mamillian, 1927), 182.

⁵⁵ Yuh.1:9; 8:12; 9:5.

şeyin başlangıcının öncesidir ve katabatik bir kristolojik algı söz konusudur.⁵⁶

Genel karakteri itibariyle Yuhanna İncili, Yunan Felsefesi ve doğu dinlerinin dualistik yapısını dünyanın “yukarısı” ve “aşağısı”, “ruhsal” ve “fiziksel” çelişkilerle ele aldığından büsbütün zıtlıklara boyanır; ışık ve karanlık, doğru ve yanlış, yaşam ve ölüm, aşk ve nefret, inanç ve inançsızlık bolca yer alır. İsa Mesih, bu İncil’de Tanrı’nın kusursuzluğunu ve sevgisini yansıtır. İnsanlara gereksinim duydukları ve Âdem’den beri kaybettikleri kutsal yaşamı tekrar geri verir. O Baba’nın habercisi, tanıtıcısı⁵⁷ ve Tanrı’nın görkeminin ve yüceliğinin⁵⁸ bir yansıtıcısıdır. Bu İncil’de özet olarak sunmaya çalıştığımız İsa portresini ayrıntılı olarak irdeleyebilmek için Sinoptiklerle aradaki benzerlik ve farklılıkları ifade etmeye çalışalım, böylece Yuhanna ile Sinoptiklerin teolojik olarak hangi düzlemde yer aldıklarını görelim.

Anabatik ve Katabatik Kristoloji Açısından Yuhanna İncil’i ile Sinoptikler Arasındaki Benzerlikler

Yuhanna İncili’nin İsa anlayışını ortaya koymak için, İsa Mesih’in yalnızca yüceltilmiş kimliğinin anlatıldığı insanca zaafı ve sınırlılıklarının unutulduğunu ve Sinoptik İncillerden farklı olduğunu söylemek oldukça yetersiz bir ifade olacaktır, zira Sinoptiklerle dördüncü İncil’in birbirlerini nasıl tamamladıklarını anlamak kolay değildir.

İsa Mesih olarak aynı şahsı anlatan Sinoptiklerle Yuhanna’nın materyalleri bile birbirinden farklıdır. İrenaeus (MÖ.125-202) bu durumu Yuhanna İncili’nin Sinoptiklerden sonra yazılmasıyla izah etmiş ve uzun yıllar bu düşünce sorgulanmadan kabul edilmiştir. Ancak 1938’de Gardner-Smith bu hususa meydan okuyarak Yuhanna’nın üç İncili okumasa da Hristiyan geleneğine ve aynı kaynaklara yetiştiğine vurgu yapmış, Profesör C.H. Dodd da bu konuda onunla hemfikir olmuştur. C.K. Barret ise buna kesinlikle karşı çıkarak Yuhanna’nın Markos’u bildiğini ve kaynak olarak kullandığını ileri sürmüştür.⁵⁹ Hikâyede dikkat çeken bir farklılık olmayışını ve dikkat çeken farklılıkların kesinlikle biçimsel oluşunu buna delil olarak sunar. Yuhanna’nın da tıpkı Sinoptik İnciller gibi İsa’nın Filistin’de

db | 1059

⁵⁶ Macquarrie, *Jesus Christ*, 99.

⁵⁷ Yuh.1:18; 14:9.

⁵⁸ Yuh.1:14.

⁵⁹ John Marsh, *The Gospel of St John* (London: Penguin Books, 1968), 45.

yaşadığından, yaptıklarından dolayı tutuklanmasından ve Pontius Pilatus tarafından mahkemeye çıkarılmasından bahsetmesini ilave deliller olarak sıralar. Bunun yanı sıra İsa'nın 5000 kişiyi doyurmasından ve su üzerinde yürüme mucizesinden de ayrıca söz eder⁶⁰ ve Markos 1:14 ile Yuhanna 3:24'ü ve yine Markos 15:22 ile Yuhanna 19:17'yi tıpatıp benzer sayarak ilk İncil ile Yuhanna arasında benzerlikleri vurgulamaya çalışır. Fakat tüm bu izâhata rağmen Barret, Yuhanna'nın Markos'u kaynak olarak kullandığını asla tam olarak kanıtlayamamıştır.⁶¹ Ayrıca 'logos' ile 'ezelden beri var olan İsa anlatısı' ve buna bağlı olarak Yuhanna'nın katabatik karakterli olan kristolojisinin Sinoptiklerden tam olarak ayrı oluşu onu diğer İncillerden farklı bir yere oturtmaktadır. Zaten söz konusu edilen bu benzerlikler de Yuhanna'nın İsa anlayışına dair bize ipucu vermemektedir. İpucuna ulaşma noktasında Sinoptiklerle aradaki farklılıklar daha çarpıcı ve Yuhanna'nın İsa algısını yansıtması yönüyle daha ilgi çekicidir.

Anabatik ve Katabatik Kristoloji Açısından Yuhanna İncili ile Sinoptikler Arasındaki Farklılıklar

İsa'nın görevinin temel hikâyesi ve sunulan olaylar Sinoptiklerle aynı olsa da Yuhanna İncili'nin kendine has teması, özgün kelimeleri ile farklı bir stile sahip olduğunu söyleyebiliriz. Diğer İncillerle üslûp dışında muhteva itibariyle de farklılık gösteren Yuhanna, İsa'nın doğumunu anlatarak değil, onun başlangıçtan beri Tanrı'yla var olup beden alan insanlar arasında yaşayan "Tanrı Sözü" olduğunu izah ederek başlar.

Konuların sıralaması farklı olduğu gibi coğrafi ve kronolojik bilgiler de farklıdır. Kana Düğünü⁶², Samiriyeli kadınla karşılaşma⁶³ ve ayakların yıkanması gibi olayları nakleden tek İncil'dir. Hristiyanlığın önemli ayinlerinden olan komünyon bu İncil'de yer almaz. Bunun nedeni İsa'nın yakalanmadan evvel havarileriyle yediği son akşam yemeği olayının Yuhanna'da İsa'nın havarilerinin ayaklarını yıkaması olayıyla yer değiştirmesidir ki, son akşam yemeği anısına kutlanan komünyondan burada söz edilmemesi gayet doğaldır.

⁶⁰ Yuh.6:1-21.

⁶¹ Marsh, *The Gospel of St John*, 45.

⁶² Yuh.2:1-11.

⁶³ Yuh.4:1-42.

Ayrıca diğer üç İncil’de olmayıp yalnız Yuhanna’ya mahsus olan İsa’nın dirilişten sonra Taberiye Gölü kıyısında şakirtlerine görünmesi gibi⁶⁴ hikâyeler de vardır. Ancak diğer üç İncil ile aradaki en önemli fark, Sinoptiklerin İsa’nın bir Fısıh geçirdiğini söyleyerek görev süresini bir yıl, Yuhanna’nın ise üç Fısıh’tan söz ederek görev süresini iki yıldan fazla olarak sunmasıdır.⁶⁵ Kronolojik açıdan da Sinoptiklerden farklı olan Yuhanna’da Tapınak olayı⁶⁶ başta, Markos’ta ise sonda⁶⁷ anlatılır. Sinoptiklerden çok daha sade bir güzergâh veren Yuhanna, İsa’nın eylemlerinin simgesel gücüne ve Baba’yla olan yakın ilişkisine karşı çok daha duyarlıdır. İyileştirme, ruh çıkarma ve cin kovma faaliyetlerine yer verilmeyen kitapta engellilere, fakirlere ve dinsel olarak dışlanmış kişilere hemen hemen hiç ilgi göstermeyen İsa uzun konuşmalar yapar, ancak diğerlerinde olduğu gibi Tanrı’nın Krallığı hakkında özlü sözler sarf etmekten ziyade “ben oyum, ben buyum” şeklindeki ifadelerle kendisinden bahseder.⁶⁸

Yuhanna İncili’nde İsa’nın beşeriliği tamamen ihmal edilmiştir ve İsa diğer İncillerdeki gibi kendini geri planda tutan bilge ve hikmetli adamdan ziyade “*kendi bilinçli*” bir Mesih’tir. Dolayısıyla Yuhanna gerçek İsa ile mitolojik karakterli Mesih’i birleştiriyor gibi görünse de aslında İsa’nın insanî tarafını tamamen yok etmektedir. Dolayısıyla dördüncü İncil Yuhanna en ilahî İsa tasavvurunu sunmaktadır.⁶⁹

Sinoptiklerde İsa’nın öğretileri ve vaazları “Tanrı’nın Krallığı”na bağlıdır; ancak, Yuhanna İsa’nın bizatihî kendi kişiliğini ilgi odağı olarak takdim eder. Sinoptik İnciller’de İsa “Mesih” rolünü almayı istemeden kabul ediyor olsa da, Yuhanna’da İsa Mesih olmaktan öte olduğunu iddia etmektedir. Bu hususta Bultmann, Yuhanna’da İsa’nın, Tanrı’nın gönderdiği peygamberden çok, kendi şahsı için ilham yoluyla bildiren bir varlık olarak konuştuğunu söyler.⁷⁰ Şabat’tan, oruçtan, boşanmadan bahsetmez, kendi gelişinden, gidişin-

⁶⁴ Yuh.21:1-14.

⁶⁵ Vermes, *Searching for the Real Jesus*, 36; Robert W. Funk, *Honest to Jesus* (San Francisco: Harper San Francisco, 1996), 125; Clinton Bennett, *In Search of Jesus: Insider and Outsider Images* (London: Continuum, 2001), 65.

⁶⁶ Yuh.2.

⁶⁷ Mark.11.

⁶⁸ Yuh.6:35; 8:12; 11:25.

⁶⁹ Linda Woodhead, *Hristiyanlık, Çev. Sevda Çalışkan* (Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006), 24.

⁷⁰ Macquarrie, *Jesus Christ*, 97.

den bahseder ve kendine inanmayanlara karşı savaş verir. Sayfalar boyunca İsa ile dünya arasındaki çatışma baş verip büyür, ebedi yaşam başlar ve İsa, öğrenci cemaatlerinin kardeşlik sevgisiyle ibadet sayesinde varlıklarını sürdüreceklerinin işaretini verir. Kitapta İsa bu cemaatleri harekete geçirmeye devam eden “Tanrı Sözü” olarak yansıtılır.⁷¹

İsa’nın dördüncü İncil’deki öğretisi şekli de farklıdır. Matta, Markos ve Luka’da İsa sözler varken, metafor çoktur ve birbirine bağlı uzun konuşmalar fazlaca yer tutar.⁷² Sinoptiklerde sık sık mesel, özdeyiş ve vecizeli sözlerle Tanrı’nın Krallığı’nı anlatan İsa, Yuhanna’da monolog tarzında Sinoptiklerin aksine Baba’yla olan ilişkisini anlatır.

İlk üç İncil’de İsa’nın kötü ruhları kovma ve iyileştirme faaliyetlerinden söz edilirken, Yuhanna’da İsa’nın yalnızca kendi otoritesini ortaya koyan işaretler gösterdiğinden bahsedilmektedir.⁷³ Diğer İncilleri işlerken ifade ettiğimiz gibi Tanrı’nın gücü ve desteği ile mucizeler gösteren İsa, Sinoptiklerde Tanrı’nın otoritesinin kendisine sağladığı yetkinliği sunarken, Yuhanna’da Tanrı otoritesini değil tamamen kendi otoritesini ortaya koyan varlık olarak sunulmaktadır.

Ayrıca Yuhanna’da İsa, kendi vazifesinden ve babayla olan özel ilişkisinden başından beri haberdardır. En başından itibaren Vaftizci Yahya ve havariler tarafından Tanrı’nın Oğlu ve Mesih olarak tanınır.⁷⁴ Fakat diğer İnciller onun ilminde bir artış olduğunu ifade ederken⁷⁵ bir nevi başından beri “Tanrı Oğlu” olmayışını anımsatırlar. Hatta Macquarrie, havarilerin onu Mesih olarak tanımlarının tekrar dirilişten sonra gerçekleştiğinin dahi düşünülebileceğini belirtir.⁷⁶ Oysa Yuhanna, diriliş gerçekleşmeden çok daha önce zamanın öncesinde onu Tanrı ilan etmiştir. Yuhanna’da İsa ebedî, önceden var olan, ölümü ve dirilişi ile insanlığa yaşam getirmek için beden almış olan Tanrı Oğlu olarak sunulmaktadır.⁷⁷

⁷¹ Bessiere, *İsa Beklenmedik Tanrı*, 134.

⁷² Yuh.6:51; 10:7; 10:11;15:1.

⁷³ Funk, *Honest to Jesus*, 125.

⁷⁴ Yuh.1:29-31.

⁷⁵ Luk.2:52.

⁷⁶ Macquarrie, *Jesus Christ*, 97.

⁷⁷ Boice, *Hristiyan İnançının Temelleri*, 297.

Yuhanna İsa'nın vaftizine yer vermez, şeytan tarafından sınaması, İsa'nın Mesih olduğuna dair Petrus'un Caesarea Philippi'ye itirafı yoktur. Transfigürasyon eksiksizdir, Gethsemane ve son akşam yemeği tamamen şekil değiştirmiştir.⁷⁸

Yuhanna'da önce oğulun başlangıcı ve dünyada kalış safhasından bahsedilir, bunu takiben dünyadan ayrılışından bahseder ve bu anlatılanlar günümüze değin gelen Kilise'nin klasik kristoloji modelini oluşturur. Elbette burada anlatılanlar Pavlus'un kristoloji hikâyelerinin daha detaylı bir halidir, çünkü Yuhanna İncil'i konversiyonist bir İncil olup, Pavlus'un bıraktığı yerden işe başlamaktadır. Yuhanna'ya göre İsa sanki cennetten dünyaya inmeyi bekleyen bir melek ya da varlık gibidir.⁷⁹ Bu nedenle de beşerî ve tarihî İsa'yı bu metinde aramak mânâsızdır.

Bazı bilim insanları Yuhanna'daki gnostik etkiye vurgu yapma adına, İsa'nın doketik bir insan olduğunu, tamamen mânevi, cisimden tecrit edilmiş ve başka dünyaya ait bir varlık olduğunu yani bir insanoğlu olmadığını iddia eder. Ancak Yuhanna Gnostiklerden etkilense de yaratma eyleminde "logos"u Tanrı'nın temsilcisi olarak görmez ve yaratmanın Tanrı'ya ait olduğunu söyler. O halde İsa'nın insanoğlu olarak geldiğine dair bir işaret söz konusudur. Yuhanna "kendinden olarak geldi" derken İsa hem insanoğluyla birdir hem günahkâr ve yoldan çıkmış âdemoğlundan ayrıdır, hem de Baba'ya çok özel bir yakınlıktadır.⁸⁰ Bu çerçevede "Söz ete kemiğe büründü" ifadesinin nasıl anlaşıldığını izah etme gereği ortaya çıkmaktadır. Söz mânâdır ve mânâda biyolojik olarak ete dönüşemez. Yine burada bir mecaz söz konusudur ve asıl kastedilen insan âlemine girmektir. Böyle yorumlamayıp literal manasıyla değerlendiresek, inkarnasyondan söz edebilir ve kolaylıkla mitolojik düşünceye kayabiliriz. Çünkü Tanrı'nın insan oluşunu anlamada ciddi zorluklar vardır. Bu nedenle Yuhanna antik öğretideki insanın içine giren Tanrı fikrine katılmaz. Ama her insanda ilahi sözün bir parçası olduğuna ve o sözü izhar etme potansiyeli bulunduğuna inanmaktadır.⁸¹

Yuhanna'da görülen bir diğer farklı unsur ise İsa'nın doğumundan ve soyundan bahsedilmeyişidir. Fakat Macquarrie'e göre, baki-

⁷⁸ Funk, *Honest to Jesus*, 125.

⁷⁹ Yuh.17:5.

⁸⁰ Macquarrie, *Jesus Christ*, 97; Marsh, *The Gospel of St John*, 33.

⁸¹ Marsh, *The Gospel of St John*, 33.

reden doğum evrenselleştirilerek İsa Mesih'ten bütün insanlara aktarılmaktadır.⁸² Yuhanna 3:3-5'teki "Sana doğrusunu söyleyeyim, bir kimse yeniden doğmadıkça Tanrı'nın Egemenliğini göremez. Bir kimse sudan ve Ruh'tan doğmadıkça Tanrı'nın Egemenliğine giremez. Bedenden doğan bedendir, Ruh'tan doğan Ruh'tur" şeklindeki ifadeler atfen, bakireden doğumun kinayeleştirildiğini, normal bir doğum değil Tanrı'dan gelen yeni bir hayat yani insanlığa doğumun kastedildiğini dile getirmiştir. Çünkü burada sözü edilen biyolojik bir doğum değil ruhsal bir doğum ve tekrar dünyaya gelmedir. Böylece insanlar İsa'nın getirdiği "hayat"a girmiş olurlar.

Yuhanna İncili de Matta ve Luka gibi yeniden dirilişle biter; ancak, Yuhanna'nın genel teması hep hayat bazen de 'ebedi hayat' olduğu için tekrar diriliş zaten beklendik bir seyir olarak sunulur. Matta ve Luka'daki kadar önemle anlatılmaz. Çarmıha gerilişten, Kutsal Ruh'un verilmesine kadar olan olaylar bir olaya sıkıştırılmıştır. Çarmıha geriliş yükseliş olarak tanımlanır ve ebedi hayatın gerçek manası insanların İsa Mesih'i tanımları olarak ortaya çıkar.

1064 | db

Son olarak diğer İnciller teolojik olarak İsa'nın tekrar dirilişinden başlayarak başa kadar bir nevi tersine bir kristoloji yani anabatik bir yaklaşım ortaya koyar. Markos vaftiz anına dönerken Matta ve Luka tâ doğuma kadar gider. Ancak Yuhanna bununla yetinmeyerek, ezeli başa dönerek "logos"tan bahseder ve dünya yaratılmadan önceki babayı anlatarak, önce indiriliş sonra göğe yükselişin anlatıldığı daha komplike ve farklı bir kristolojik model ortaya koyarak katabatik bir kristoloji yaklaşımı sergiler

Sonuç

Matta İncili'nde yeni Musa, Mesih ve Eski Ahit peygamberlerinin kehaneti ile vurgulanan ve Tanrı'nın krallığını yönetmek için gelen Egemen Kral İsa'yı görmekteyiz. Markos İncili'nde Tanrı tarafından halkına hizmet etmek ve kendisini Baba'nın iradesine, hatta ölüme teslim etmek için gönderilmiş olan, acı çeken ancak halkın hizmetkârı olarak herkesi kurtaran kurtarıcı Mesih'i, Luka'da ise yine insanlığın kurtarıcı figürü soyunun Âdem'e kadar izinin sürüldüğü bir beşer olan İsa portresini bulmaktayız. Bu çerçevede Snop-

⁸² Macquarrie, *Jesus Christ*, 115.

tik İncillerde beşer olan bir figürün Efendiliğe ve Mesihliğe yükseldiği anabatik kristolojinin hâkim olduğu ortadadır.

Yuhanna İncili'nde ise, ezeli ve ebedi olan ilahi âlemden gelen Tanrı Oğlu'nun, bir beşer gibi insanlar arasında dolaşması ve tanrısal bir varlık olarak görevini ifa ettiğini ortaya koyan katabatik kristoloji hâkimdir. O, Yuhanna'da dünyaya hayat veren ve Kutsal Ruh aracılığıyla aramızda olan Tanrı'nın Sözüdür. Diğer bir deyişle, Sinoptiklerde beşerden tanrısal varlığa doğru giden, Yuhanna'da ise tanrısal varlıktan beşere doğru giden bir kristoloji hâkimdir. Dolayısıyla hem anlatı, hem uslûp hem de kristolojik olarak farklı İsa portrelerini görmüş olduğumuz ve resmi Hristiyan öğretisinin kanonik kabul ettiği bu dört İncil'in, tarihin belli bir döneminde Filistin'de Tanrı'nın mesajını insanlığa ulaştıran bir beşerin biyografisi ve anlatısı olarak değil, bir teografi⁸³olarak görülmesi gerektiği ortadadır. İnciller "Tanrı'nın Oğlu"nu halkına ifşa eden, Tanrı'nın bizzat kendi hikâyesini anlattığına inanılan Hristiyan teolojisinin Tanrı Oğlu merkezli anlatıldığı tinsel biyografiler olarak değerlendirilmelidir. Bu metinler, bir beşerin hayatını anlatan biyografiden ziyade, tümüyle insan ve tümüyle Tanrı olarak kabul edilen, beşer gibi yeryüzünde dolaşmış olan kusursuz ilahi "Tanrı Oğlu"nun anlatıldığı teolojik metinlerdir ve tarihsel gerçekliği sorgulanmaya açıktır.

KAYNAKÇA

- Aydın, Mahmut. "Birbirine Tezat İki Farklı İsa Portresi: Paskalya Öncesi İsa Versus Paskalya Sonrası İsa." *Milel ve Nihal Dergisi* 4/1 (2007), 143–156.
- Aydın, Mahmut. *İsa Tanrı Mı İnsan Mı?* İstanbul: İz Yayıncılık, 2002.
- Aydın, Mahmut. *Tarihsel İsa: İmanın Mesih'inden Tarihin İsa'sına*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2002.
- Aydın, Mehmet. *Hristiyan Kaynaklara Göre Hristiyanlık*. Ankara: TDV Yayınları, 2005.
- Bennett, Clinton. *In Search of Jesus: Insider and Outsider Images*. London: Continuum, 2001.
- Bessiere, Gerard. *İsa Beklenmedik Tanrı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1. bs., 2001.
- Boice, James Montgomery. *Hristiyan İnanıcının Temelleri*. İstanbul: GDK, 1. bs., 2005.
- Burridge, Richard A. *Four Gospels, One Jesus A Symbolic Reading*. Cambridge: William B. Eerdmans Publishing Company & Grand Rapids, 2005.
- Duygu, Zafer. "İsa'nın Yeni Ahit'te 'Tanrı Oğlu' Olarak Tanımlanması Meselesi." *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 59/1 (2018), 155–181.
- Duygu, Zafer. "Sinoptik Problem ve Redaksiyon Kitiği: Giriş Mahiyetinde Bir Değerlendirme." *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 23/1 (2019), 521–544.
- Ehrman, Bart D. *Jesus Interrupted: Revealing the Hidden Contradictions in the Bible*. New York: HarperCollins e-books, 2009.

⁸³ Frank Viola -Leonard Sweet, *Jesus: A Theography* (Nashville: T. Nelson, 2012), 25.

- Forward, Martin. *Jesus A Short Biography*. Oxford: Oneworld, 1998.
- Funk, Robert W. *Honest to Jesus*. San Francisco: Harper San Francisco, 1996.
- Gündüz, Şinasi. *Din ve İnanç Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Vadi Yayınları, 1998.
- Gündüz, Şinasi. *Hıristiyanlık*. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- Harman, Ömer Faruk. "İsa." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 22/465–472. Ankara: TDV Yayınları, 2000.
- Hay, Lewis S. "The Son-of-God Christology in Mark." *Journal of Bible and Religion* 32/2 (1964), 106–108.
- Heyer, Cornelis Jacobus den. *Jesus Matters*. London: SCM Press, 1996.
- Kavlak, Ahmet. "Hıristiyanlıkta İncil Yorumlarının Tarihsel Kaynakları." *Kaygı* 18/1 (2009), 240–256.
- Knox, Raymond C. *Knowing The Bible*. New York: Mamillian, 1927.
- Leonard Sweet, Frank Viola. *Jesus: A Theography*. Nashville: T. Nelson, 2012.
- Lüdemann, Gerd. *Jesus After 2000 Years*. London: SCM Press, 2000.
- Macquarrie, John. *Jesus Christ in Modern Thought*. London: SCM Press, 1990.
- Marsh, John. *The Gospel of St John*. London: Penguin Books, 1968.
- Michel, Thomas. *Hıristiyan Tanrı Bilimine Giriş*. İstanbul: Ohan, 1992.
- Raîsanen, Heikki. *Marcion, Muhammed İslam and Modernity*. London: SCM Press, 1997.
- Sanders, Ed Parish. *The Historical Figure of Jesus*. London: Penguin Books, 1993.
- Vermes, Geza. *Searching for the Real Jesus the Dead Sea Scrolls And Other Religious Themes*. London: SCM Press, 2010.
- Woodhead, Linda. *Hıristiyanlık, Çev. Sevda Çalışkan*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, 2006.
- 1066 | db *The New Testament The New King James Version*. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 1996.

The Evaluation of The Gospels in Terms of Anabatic and Katabatic Christology

Hatice KOÇ KANCA*

Extended Abstract

Understanding a religion correctly is directly related to understanding the text that religion accepts as divine inspiration and how the person presented as the founder of the religion is depicted in the text. Understanding the theological notion of the religion that is the subject of the research is possible by analyzing and correctly understanding the basic text of religion. However, when it comes to the religion of Christianity, there cannot be a single reference, a single divine book or a single perception. Therefore, the place where Jesus, who is the central figure of religion, is positioned from a cristological point of view and how its members perceive this place in religious thought is essential.

In classical Christian christology, Jesus is seen as the embodied word of God, and accordingly he is accepted as 'God'. The most significant indication of this for Christians is that he is referred to as the 'Son of God' or 'Lord', and this is supported by the corresponding expressions in the New Testament. In this context, according to Christian belief, the passages in the New Testament in which Jesus refers to God as "my father" and God as "my son" are accepted as proof of his will and spirit union with the Father. Again in Christian thought, Jesus emphasizes that he has a special kinship with all humanity in the passages where he defines himself as a "human being", and presents himself as the representative of humanity, who teaches people how to achieve unity with God and was born to save them from evil. Therefore, starting from the New Testament texts, it is possible to reach both the divine being Jesus and the human Jesus.

However, the fact that the biblical texts, in which the portrait of Jesus is depicted, present different portraits from each other, has been discussed as the most critical problem of Christian theology from the first centuries to the present. In classical Christian theology, God appears to be hidden behind Jesus Christ. God became embodied, became Jesus, and lived among men. Although the 'glory of the Son' is presented as the glory of the Father's grace, it is always Jesus Christ who is present in traditional Christian theology.

In order to understand the main message of the Christian teaching, many christological models have been put forward within the framework of historical Jesus research, which were put forward to at least examine the gospels separately, which are considered canonical, and thus to determine the place of Jesus in Christology. In this study, we aimed to examine the classification of anabatic and katabatic christology put forward by the modern Christian theologian John Macquarrie and, accordingly, the portrait of Jesus revealed by

* Presidency of The Republic of Turkey, Expert, h.kockanca@hotmail.com, Orcid Id:<https://orcid.org/0000-0002-8322-6667>

the Gospels of Matthew, Mark, Luke and John, which constitutes a part of their own holy books that all Christians accept as divine inspiration. In this context, we aimed to determine the christological approach of the gospels through the classification of anabatic and katabatic, how these four Gospels describe Jesus, where they placed him in Christian christology, and in this context, what the Christian perception and message of Jesus is based on the Gospels, we aimed to reveal the differences in terms of christology.

As a result, in our study, we have seen the Sovereign King Jesus, who came to rule the kingdom of God and emphasized with the prophecy of the new Moses, Messiah and Old Testament prophets in the Gospel of Matthew. In the Gospel of Mark, the Christ the redeemer, who was sent by God to serve his people and surrender Himself to the will of the Father, even to death, who suffered but saved everyone as a servant of the people, and in Luke, the lineage of the redeemer figure of humanity is traced back to Adam. We arrived at the portrait of Jesus, a human being. In this context, we have seen that anabatic christology prevails, in which a human figure in the Synoptic Gospels ascends to Mastery and Messiahship.

In the Gospel of John, we have identified the dominance of katabatic christology, which reveals that the Son of God, who comes from the eternal divine realm, wanders among people like a human and performs his duty as a divine being. It is presented in John as the "Word of God" that gives life to the world and is with us through the Holy Spirit. In other words, in the Synoptics, there is a christology that goes from the human to the divine, and in John, from the divine to the human

Keywords: The portrait of Jesus, Snoptic Gospels, Anabatic Christology, Katabatic Christology.

